

Genç Bilim Akademisi Çalışma Grubu'nun YÖK'ün Doçentlik Sınavlarına İlişkin Çalışmasına Cevabı

1) Mevcut sistemde ilk aşamada uygulanan doçentlik başvuru şartlarının aranmasına devam edilmesi, bununla birlikte merkezi yapılan sözlü sınav şartının kaldırılması;

Sözlü sınav esnasında jüri üyelerinin adayın bilimsel liyakatının, eserlerinin ve uzmanlık alan bilgisinin değerlendirmesi yerine, alanlar ile ilgili temel bilgileri sorguladığı durumlar olabilmekte ve akademik hiyerarşi baskı unsuru olarak kullanılabilir. Sözlü sınavlarda izin verilen sınırlı kamuya açıklık (sadece öğretim üyelerine açık olması, DSY m. 6 f.11) şeffaflığı sağlamaya yetmemektedir. Sözlü sınavı yapan jüri üyelerinin sonraki üç sözlü sınavda da aynı kişilerden oluşması (Doçentlik Sınav Yönetmeliği, m.6 f.19/20), başarısız bulunması durumunda aynı üyelerle sonraki sözlü sınavda karşı karşıya gelecek olması, adayın kendini bilimsel olarak savunmasını zorlaştırmaktadır. Jüri üyelerinin cezai ve idari sorumlulukları bulunmasına rağmen (DSY m.6 f.3) mazeretsiz sözlü sınavlara gelmedikleri ve bu nedenle adayın sınavının yapılamadığı örnekler de son yıllarda artmıştır. Tüm bunlar bir yandan jüri üyeleri ve adayın zaman kaybına, bir yandan da motivasyonlarına yansımakta, süreçteki ciddiyeti azaltmaktadır. Ayrıca, jüri üyelerinin özellikle sözlü sınavdaki kararlarının şeffaflığının sağlanması bakımından denetim ve itiraz mekanizmasının işlevine ilişkin aksaklıklar mevcuttur.

Yukarıda açıklanan nedenlerle, merkezi yapılan sözlü sınav şartının kaldırılması olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Ancak gerek uygulanmaya devam edilecek ilk aşamada gerek üniversitelerce yapılacak olan doçentliğe atanma aşamasında bilimsel liyakat kriterlerine dayalı bir değerlendirme yapılması sağlanmalıdır.

2) Mevcut sistemin ilk aşamasında uygulanan doçentlik başvuru şartlarını sağlayan ve buna ilişkin ÜAK tarafından verilecek belge sahibi adayların doçentliğe yükseltilecek atanması aşamasının Üniversitelerimizce yürütülmesi;

Doçentlik unvanının ulusal ve merkezi bir mekanizmayla verilmesi 1932 Üniversite Reformu ile mevcut olmayan bilimsel araştırmaları ve yayınları teşvik amacıyla başlatılmıştır. Bu düzenleme bir doçentlik tezi yazılması ve bu metnin ülkenin önde gelen profesörlerinin değerlendirmesinden geçerek kabul gördüğünde de kitap olarak basılması şeklinde hayata geçirilmiştir. Bu yolla kısa sürede bilimsel yayın miktarı ciddi ölçülerde artmıştır. Ancak 1981 yılında yapılan son büyük değişiklik doçentlik tezi kaldırıldığından, merkezi uygulamanın temelini oluşturan düşünce ortadan kalkmıştır. Bu nedenle, en önemli akademik derece olan doktora ve en üst akademik kadro olan profesörlük unvanının verilmesinde olduğu gibi doçentlikte de değerlendirme adayın üniversitesinde (yerel kurumda) yapılabilir.

ÜAK tarafından doçentliğin ilk aşamasında başarılı olan adayların üniversiteler tarafından yükseltilmesi, bilimsel liyakat esasları dikkate alınarak yapıldığı zaman Türkiye'de nitelikli akademisyenlerin üniversitelere kazandırılması konusunda önemli katkılar sağlayacaktır. Fakat bu durum iki temel sorunu oluşturabilir; ilki üniversitelerin belirleyeceği kriterlerin farklılığı nedeniyle akademik yükseltmelerin farklı saiklerle yapılması ve bazı yerlerde kadroların yığılması, diğeri ise üniversitede atamayı yapacak kişilerin/sistemin kendi yetiştirdikleri adaylara ilişkin tarafsız görüş belirtememe ihtimalinin olması. Bu nedenle, üniversitelere farklı yerlerden başvuruların yapılması, "inbreeding" in önlenmesi ve yüksek öğretimde kalitenin yükseltilmesi için nitelikli akademik personel seçimi ön planda tutulmalıdır. Ayrıca, üniversitelerin atama ve yükseltme kriterlerinin ve zaman çizelgelerinin açık ve net (şeffaf) bir şekilde belirtilmesi gerekmektedir.

Diğeri yandan, ÜAK tarafından belirlenecek asgari koşulların her branş için Türkiye'nin en yetkin akademisyenlerinden oluşturulacak kurullarda saptanması ve düzenli olarak gözden geçirilmesi büyük önem taşımaktadır. ÜAK standartları ne kadar objektif ve bilimsel çitayı saptamak açısından

doğru şekillendirilirse, üniversitelerin bireysel standartlarını saptarken akademik kriterleri gereği gibi gözetmemesinin olumsuz etkileri de o ölçüde azaltılmış olacaktır.

3) Üniversitelerimizin ÜAK tarafından belirlenen asgari kriterleri üzerine ilave kriterler koyabilmesi veya bu kriterler ile yetinebilmesi;

Üniversiteler ÜAK tarafından belirlenen asgari kriterlerin üzerine ilave bilimsel kriterler koyabilmelidir. Üniversitelere doçent adaylarının atanmasında ve/veya doçentliğe yükseltimede adayın uzmanlık alanına göre düzenlenmiş bilimsel liyakatı temel almak koşuluyla gerekli esneklik verilmelidir.

4) Doçentliğin akademik bir unvan mı yoksa profesörlük gibi bir kadro unvanı mı olması gerektiği konusunun değerlendirilmesi;

Doçentliğin akademik unvan olarak devamı, henüz olgunlaşma aşamasında olan üniversitelerimizde akademik kadrolara atamaların bilimsel liyakat kriterlerine dayalı olarak gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Doçentlik ve diğer kadrolara atamalarda bilimsel liyakatı öne çıkaracak uygulamalar yeğlenmelidir.

Doçentliğin bir kadro unvanı olarak kabul edilmesi durumunda, bu unvanların verilmesi süreci tamamen bilimsel liyakate dayalı, şeffaf ve denetlenebilir bir biçimde gerçekleştirilmelidir.

5) Doçentliğin akademik bir unvan olarak değerlendirilmesi durumunda; unvanın alınması ve korunmasında ne tür kriterlerin aranmasının gerektiği;

Unvanın alınmasında ÜAK'nın belirlediği koşullar minimum koşullar olarak benimsenmeli, üniversiteler bilimsel yeterliliği ölçme konusunda ÜAK koşullarının altında olmamak şartıyla ek koşullar getirmekte özgür bırakılmalıdır. Doçentlik unvanı ve kadrosu kazanıldıktan sonra idari tasarruflarla geri alınamamalıdır. Doçentlik unvanının iptali ancak bilimsel hırsızlık vb. bilimsel etikle bağdaşmayan davranışlar sonucu olabilir.

6) Mevcut sistemde olduğu gibi akademi dışından da doçentlik unvanının kazanılmasına devam edilmesi hususunun değerlendirilmesi, devam edilmesi durumunda bu unvanın hangi kriterlerle ve hangi kurum tarafından (ÜAK/Üniversiteler) verilmesinin uygun olacağı;

Doçentlik unvanının akademi dışından da alınabilmesinin isabetli olacağı düşünülmektedir. Bu şekilde dışarıdan alınacak doçentlik unvanı ÜAK tarafından ve önceden açıklanan somut ölçütlere dayalı olarak verilebilir.

7) Bunların dışında doçentlik süreçlerine ilişkin değerlendirmeye alınmasını istediğiniz varsa başka konu veya öneri

Genç Bilim Akademisi Çalışma Grubu Türkiye'de doçentlik başvuru ve değerlendirme sisteminin bilimsel liyakat, özgürlük ve dürüstlük ilkeleri, özellikle de bilimsel liyakat ilkesi ışığında incelenmesinin bir gereklilik arz ettiği düşüncesindedir. Bilimsel liyakat ilkesinin akademik değerlendirmelerdeki önemi Yükseköğretim Kurulu Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi'nin "Akademik Değerlendirmelere İlişkin Temel İlkeler" başlığını taşıyan 7. maddesinde şu şekilde kaleme alınmıştır:

Madde 7-(1) Her çeşit akademik değerlendirmede uyulacak temel ilkeler şunlardır:

a) Akademik hayatın bütün aşamalarında, öğretim ve akademik değerlendirmeler bilimsel liyakat kriterlerine göre yapılır.

b) Akademik ilerleme ve ödül jürilerinde bilimsel liyakat kriterlerinin dışına çıkmak, kişileri kayırmak, bilimsel eleştiri sınırlarını aşarak kişilerin kimlik ve kişiliğine yönelik saldırılarda bulunmak, haksız menfaat sağlamak, sahtecilik, kopyacılık, vb. eylemlerde bulunulamaz.

Yönerge'de de belirtildiği üzere, akademik değerlendirme bilimsel liyakat kriterleri dışında başka kriterler uyarınca yapılamaz. Bununla birlikte, ülkemizde bilimsel liyakat kriterine verilen önem arzu edilen ölçüde değildir. Bilimsel liyakat kriteri çoğunlukla akademik hiyerarşinin getirdiği sosyal ilişkilerin gölgesinde kalmaktadır. Doçentlik başvuru ve değerlendirme sisteminin, "bilimsel liyakat" kriterleri çerçevesinde olması ve başka kriterlerin de uygulanabileceği endişesine yer bırakmayacak şekilde düzenlenmesi, gerek doçentlik başvurusunda bulunacak genç akademisyenlerin bu zor ve stresli süreci güvenle aşabilmeleri, gerekse bilimsel gelişmenin önünü açmak açısından önemlidir.

Saygılarımızla,

Genç Bilim Akademisi Çalışma Grubu
6 Kasım 2017